

Birkas HaTorah on Thinking, Writing, and Hearing Torah

I. Thinking

1. בית יוסף אורח חיים סימן מז

כתב האגור (סי' ב) שמי שמהרהר בלבו תורה קודם שבירך ברכת התורה שפיר דמי דהרהור לאו כדיבור דמי לענין ברכה כמו לענין ק"ש ותפלה וכן פסקו התוספות בפרק מי שמתו (ברכות כ: ד"ה ורב חסדא) דהלכה כרב חסדא דהרהור לאו כדיבור דמי וכן לענין בעל קרי מותר להרהר בק"ש:

2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף ד

המהרהר בדברי תורה, אינו צריך לברך. הגה: וה"ה דיכול לפסוק דין בלא נתינת טעם לדבריו (ר"ן פ"ק דשבת ופ' כל הצלמים כתב דהוי כהרהור).

3. ביאור הלכה סימן מז סעיף ד"ה המהרהר בד"ת

המהרהר בד"ת וכו' - עיין בביאור הגר"א שמקשה ע"ז דהלא הרהור בתורה הוא ג"כ מצוה כדכתיב והגית בו יומם ולילה

4. נשמת אדם על חיי אדם חלק א כלל ט סעיף י (R. Avraham Danziger, Vilna 1700's)

...ונ"ל דכיון דברכת התורה נפקא לן מקרא דכי שם ה' אקרא, וקריאה היינו דיבור, ולכן גם החכמים לא תקנו ברכה על ההרהור לפי שאינו ניכר, ונוסח הברכה יוכיח שמברכין לעסוק בד"ת או על ד"ת. וגם אפשר מש"כ והגית בו, היינו בשעה שאינו יכול לדבר, וכמ"ש יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי, ודרשו חז"ל אם א"א להוציא בפה, אזי והגיון לבי, וה"נ נ"ל מה שכתוב, לא ימוש ס"ת הזה מפין והגית בו, היינו כשיכול, אזי "לא ימוש מפין"...

5. שולחן ערוך הרב יורה דעה הלכות תלמוד תורה פרק ב סעיף יב

וכל אדם צריך ליהדר להוציא בשפתיו ולהשמיע לאזניו כל מה שלומד בין במקרא משנה ותלמוד אלא אם כן בשעת עיון להבין דבר מתוך דבר וכל מה שלומד בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא אינו בלימוד זה ידי חובת מצות ולמדתם אותם וכמ"ש לא ימוש ספר התורה הזה מפין והגית בו וגו' וכמו בכל המצוות התלויות בדבור שאינו יוצא בהן ידי חובתו בהרהור אלא אם כן שומע מפי המדבר שהשומע כעונה בפיו.

6. משנת יעבץ אורח חיים סימן לא

ונראה דהגר"א לטעמייהו דכתב שם נש"י ס"ק י"ח כו"ל, דנשים פטורות מצרכה התורה, משום שהם פטורות ממלות ת"ת, (אלא שהם מצרכות צרכה התורה, עי"פ מ"ש התוס' דנשים מצרכות על כל מ"ע שה"ג.) והיינו שצרכה התורה היא צרכה על קיום מלות ת"ת, וכיון שגם צרכהו הוא מקיים מלות ת"ת, לכן גם על צרכה יש לנכח צרכה התורה. אבל נש"י לטעמייהו דפסק דנשים מצרכות צרכה התורה, וכמש"כ בהג"א שם, משום שחייבות ללמוד דינין שלהם, והיינו שצרכה התורה אין הצרכה על קיום המלות של ת"ת, רק דכ"ל דין צרכה מחורה הודאה על עצם נתינת התורה, אי"כ אין זה דין ששייך להמלוך כלל, רק דתורה עצמה עטונה צרכה, ונשים פטורות רק מהמלוך של ת"ת, אבל אינן מופקעות מהחיוצ להודות על עצם נתינת התורה, כיון שהם חייבות ללמוד

הערות: כל המידע המופיע באתר זה הינו לידע כללי בלבד ואינו מהווה ייעוץ רבני או רפואתי. אין להסתמך עליו ללא ייעוץ אישי.

7. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

סימן מז סעיף ה-ז

(ה) אינו צריך - דהרהור לאו כדיבור דמי ולפ"ז יש ליהדר לאותן הלומדים בעיון מתוך הספר שיזהרו להוציא קצת ד"ת בפה אחר הברכה אם אינו אומר פסוקי ברכת כהנים או שאר ד"ת אחר הברכה כמו שנוהגין:
(ו) דיכול וכו' - נראה דוקא לפסוק דין בין בעלי דינין דאינו דרך לימוד אבל ללמוד דין בספר בלי טעם מברך דלא גרע מכותב (מטה יהודא בס"י זה):
(ז) לפסוק - שהטעם שהוא עיקר הדין אינו אלא מהרהר בלבו. והגר"א בביאורו חולק ע"ז וס"ל דלא גרע זה מהקורא מקרא בלבד דצריך לברך. ואפי' בהרהור לבד מחמיר שלא להרהר כ"ז שלא בדרך בה"ת. ולכו"ע מותר לעשות איזה פעולת מצוה קודם בה"ת אף על גב דבעת מעשה בודאי הוא מהרהר בדין הזה אפ"ה מותר דכל שאינו מתכוין ללימוד א"צ ברכה [הגר"א לקמן בס"י]:

II. Writing

8. בית יוסף אורח חיים סימן מז

כתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' לב) שאם השכים לכתוב בדברי תורה קודם תפלה חייב לברך ברכת התורה כמו ללמוד רק שלא יהא כותב בדברי הרשות:

9. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף ג

הכותב בדברי תורה, אף על פי שאינו קורא, צריך לברך.

10. ט"ז על שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף ג
הכותב בד"ת. לא ידעתי מקור לזה מאין למדו הרד"א שמביא ב"י והלא פסק בסעיף שאח"ז דלא מברכין בהרהור מטעם דלא כד"ד כמ"ש ב"י
בס"ס זה ובכתיבה ליכא אלא הרהור ואף על גב דכתב ר"י בריש היה קורא על ע"א דדרך הסופר שמוציא לפעמים תיבות מפיו בשעת כתיבה מ"מ
בשביל זה אין לברך כיון שאינו ודאי ותו ק"ל דהא לגבי עדות מצינו מפייהם ולא מפי כתבם וכיון דגלי לן קרא דכתיבה לאו כדבור היאך נברך
עליה וצ"ע

11. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף ד
(ד) הכותב - ס"ל דכתיבה עדיף מהרהור והטעם י"א משום דעביד מעשה וי"א דדרך הכותב להוציא תיבות מפיו בשעת הכתיבה. וכל זה בכותב
ספרים לעצמו דרך לימודו ומבין מה שהוא כותב אבל סופר המעתיק ואינו מבקש להבין א"צ לברך דאין זה לימוד וכ"ש אם כותב איזה פסוק
באיגרת הרשות לדבר צחות א"צ לברך כיון שאינו מתכוין ללמוד. ולענין מעשה הסכימו האחרונים שלא לסמוך על דעת המחבר לברך על
הכתיבה לבדה בכל גווני שהרי מ"מ אינו רק מהרהר בדברי תורה אלא ראוי לכל כותב בד"ת שיוציא מפיו קצת תיבות להנצל מברכה לבטלה אם
אינו אומר פסוקי ברכת כהנים או ברייתא דאלו דברים אחר הברכה כמו שנוהגין:

12. ביאור הלכה סימן מז סעיף ג ד"ה אע"פ שאינו
ואם הוא כותב ומעתיק וכוונתו רק כדי להרויח ממון אפשר דאפילו בקורא התיבות ג"כ אין צריך לברך דאין זה בכלל לימוד ועיין בסימן ל"ח
במ"א סק"ח. ולפ"ז אפילו אם הוא שכיר לכתוב ס"ם דינא הוא דצריך לקרות בפיו הדברים שכותב אפשר דאין לו לברך ע"ז ברה"ת ועיין בט"ז
שכתב דאפילו לדעת המחבר דכתיבה הוא כדיבור אם פעולתו הוא רק כדי להרויח ממון אין זה בכלל לימוד ויש לדחות דשם כיון שכוונתו הוא רק
כדי להרויח אין נחשב הכתיבה כדיבור משא"כ כדיבור ממש אפשר דלא נפקא מכלל ד"ת בכל גווני וצ"ע.

13. שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא סימן כט
כבר תמהו המגינים מג"א ומגן דוד על הש"ס גופא דאמאי מברכים על הכתיבה כיון דכתיבה הוי רק הרהור, וכבר יישב בשו"ת שב יעקב הנ"ל,
ותורף דבריו משום דמ"ע של ת"ת נפקא מקרא דושננתם לבניך ולמדתם את בניכם מש"ה ממעטים הרהור, דבהרהור לא שייך ללמד את בניו,
משא"כ בכתיבה עדיף בזה מהרהור, דע"י כתיבה יכול ללמד לאחרים והוא בכלל ושננתם לבניך עיין שם

III. Listening

14. שערי תשובה על שולחן ערוך אורח חיים סימן מז סעיף ד (R. Chaim Mordechai Margolios, Dubna 1700's)
וע' בהלק"ט ח"ב סי' קנ"ט שכתב השומע ד"ת צריך לברך כיון דשומע כעונה עדיף מהרהור וגם שהמברך לא הפסיד שהרי כל היום חל עליו
חובת לימוד ובבה"ת א"צ ללמוד מיד ע"ש...ונראה להחמיר שאף שאינו רוצה ללמוד בעצמו רק שומע מאחר שלומד ושותק שיברך ברכת התורה
קודם ולא דמי להרהור בלבד:

15. שו"ת האלף לך שלמה חלק אורח חיים סימן לה
מה דנסתפק להסוברים /או"ח/ בסי' מ"ז דמהרהור בד"ת א"צ לברך אם שומע ד"ת צריך לברך אם שומע הוי כעונה. הנה זה תליא בפלוגתא רש"י
ור"ת בס"פ לולב הגזול והובא בטור וב"י /או"ח/ סי' ק"ד דלרש"י דס"ל דמותר לשתוק באמצע התפלה ולכוין למה שהש"ץ אומר הרי דס"ל
דשומע אינו כעונה ממש רק כמהרהור ואינו הפסק ה"ה דאין לברך בה"ת = ברכת התורה = על זה אבל לר"ת וסייעתו דס"ל דלא ישתוק דשומע
כעונה והוי הפסק א"כ ה"ה דצריך לברך בה"ת כיון דהוי כדבור ממש וכיון דאנן לא קיי"ל כר"ת וקיי"ל בסי' ק"ד דישתוק וכיון ולא הוי הפסק
ה"ה דא"צ לברך

17. פסקי תשובות הערות סימן מז הערה 59
וממוציא דברים אלו נראה להחמיר ולחייב ברכת התורה להשומע
דברי תורה מסרט הקלטה (טעיף) וכדומה, כיון דסוף סוף משתמש
בחוש השמיעה, וכאמור דלחייב ברכה"ת אין צריך שמיעה מבר
חיובא דווקא, ובס' הליכות שלמה (שם) בשם הגרש"ז אויערבאך
זצ"ל שנסתפק בזה, דשאני שומע מפי אדם (אף על גב שאינו בר
חיובא) דכן דרך מצות לימוד התורה שאחד אומר ותלמידיו או
חבריו שומעים, אך תמיד יש נמי למיחש ולצרף שיטת הגר"א
ודעימיה דגם בהרהור גרידא יש לברך.

16. הליכות שלמה הלכות תפילה עמ' 93
ה. השומע דברי תורה מפי אחר חייב בברכת התורה. אבל השומע מסרט הקלטה,
יש להסתפק אם חייב לברך או לאו¹².
ה. ולא מדין שומע כעונה שכל המורה,¹ יהודה ליב / עמוד 93
דשומע כעונה אמרינן רק כמה שצריך
לשמוע כדי ללמוד יד חובתו משא"כ כנד"ד,
אלא משום דכן היא עיקר צורת תלמוד תורה
שאחד אומר וצנור או תלמידו שומע, ומש"כ
בש"ע הרב ה"ל ת"מ פ"ב סי"ב דמנ"ח
תלמוד תורה הוי ככל מנ"ח התלויה בצניור,
ולכן כל שלומד צהריהו לנד ואפשר לו להוילא
בשפתו ואינו מוילא, אינו יולא יד חובת מנ"ח
ולמדת אוחס עי"ש, חדש גדול הוא,
וה"ע¹¹.

¹¹ וי"ע 11.
¹² הליכות שלמה - הלכות תפילה / איריבא, יוסט וסו"ו חיים הורו"ב / עמוד 93